

LETRA DREJTUAR FILEMONIT

Rruga e Paqes, 2021.

HYRJA

Pali ia shkroi këtë letër Onesimit në emër të skllavit Filimon, i cili, pasi u arratis nga zotëria i tij, ishte kthyer në besim nën shërbimin e Palit. Arhipi, ishte biri i Filemonit dhe Apia ishte bashkëshortja e tij.

Në providencën e Zotit, disa faktorë ishin të rëndësishëm në njohjen e kishës nga kjo letër jo thjesht si korrespondencë private e Palit, por si mësim apostolik që duhej marrë si Shkrim: (1) “Kisha” përfshihet ndër të dërguarit. (2) Marrëdhënia zotëri-skllav përbënte një problem të rëndësishëm për të gjithë kishën, jo vetëm për Filemonin personalisht. (Filemoni nuk ishte i vetmi skllavopronar në kishën kolosiane; krh. Kyrioni, Kol 4, 1.) Duke e kthyer skllavin, i cili, pasi u arratis, ‘ishte bërë i krishterë dhe shërbëtor i Palit, apostulli jo vetëm që na udhëzon në lidhje me parimet që rregullojnë marrëdhëniet e vëllezërve të krishterë, por na kujton se këto parime nuk duhet të realizohen “me detyrim, por me vullnetin tënd të lirë” (Flm 14). Në Krishtin ekziston një kornizë krejtësisht e re referimi që transformon të gjitha marrëdhëniet tokësore: vëllazëria është fokusi mbi të cilin duhet të vlerësohen të gjitha marrëdhëniet e tjera. Pali nuk drejton një polemikë kundër skllavërisë, por gjatë shekujve që kaluan, besimi i krishterë ka parë që praktika e skllavërisë të mos përputhet me parimet që shpall këtu Pali.

TEKSTI

Përshëndetja

Pali, i burgosuri i Krishtit Jezus dhe vëlla Timoteu:

Filemonit, bashkëpunëtorit tonë të dashur, ²bashkëbesimtarës Api, bashkëlufëtëtarit tonë Arhipit, si dhe Kishës që bashkohet në shtëpinë tënde:

³Paçi hir dhe paqe prej Perëndisë, Atit tonë, dhe prej Jezu Krishtit Zot!

Dashuria dhe besimi i Filemonit

⁴Gjithmonë e falënderoj Perëndinë tim kurdo të kujtoj në uratat e mia, ⁵sepse po dëgjoj të flitet mirë për dashurinë tënde dhe për besimin që ke ndaj Zotit Jezus dhe ndaj të gjithë besimtarëve. ⁶Pjesëmarrja jote në besim u bëftë e frytshme, në mënyrë që të njihet sa të mira të mëdha bëhen ndër ne për dashuri të Krishtit! ⁷Dashuria jote, vërtet, kishte për mua gëzim i madh dhe ngushëllim, o vëlla, sepse i ke përforcuar zemrat e besimtarëve.

Pali porosit Onezimin

⁸Prandaj, edhe pse e kam lirinë e plotë në Krishtin të urdhëroj se çfarë të duhet të bësh, ⁹më fort po më pëlqen të drejtoheni me lutje në emër të dashurisë, kështu siç jam, unë Pali, plak dhe tani edhe i burgosuri i Krishtit Jezus. ¹⁰Po të lutem për birin tim, të cilin e linda në pranga, për Onezimin, ¹¹që dikur s'kishte farë vlere për ty, por që tani është shumë i vlefshëm për ty dhe për mua. ¹²Po ta dërgoj atë — vetë zemrën time. ¹³Desha ta ndal pranë meje që të më shërbejë në vend tënd këtu në burg ku gjendem për shkak të Ungjillit, ¹⁴por nuk desha të bëj asgjë pa pëlqimin tënd që, vepra e mirë të cilën do ta bësh, të mos duket se e bëre për dhunë, por vullnetarisht. ¹⁵Ndoshta për këtë arsye ishte ndarë prej teje për pak kohë që tek ti të kthehet përgjithmonë, ¹⁶jo më si skllav, por shumë më tepër se skllav, porsi vëlla i dashur, sidomos për mua dhe aq më tepër për ty, qoftë si njeri dhe qoftë si vëlla në Zotin.

¹⁷Në qoftë se, pra, më mban për shok në besim, pranoje siç do të më prisje mua! ¹⁸Dhe në qoftë se të ka bërë ndonjë dëm ose të ka gjë borxh, më detyro mua për të gjitha.

¹⁹Po nënshkruhem me dorën time unë Pali: unë do të paguaj... që të mos të përkujtoj se edhe ti ma ke një borxh — si vetveten! ²⁰Po, o vëlla, ma bëj këtë nder në Zotin! Ma përtëri zemrën time në Krishtin! ²¹Duke qenë i bindur se do të më dëgjosh, të shkrova, plotësisht i mbushur mendjeje se do të bësh edhe më tepër se këto që të kërkoj. ²²Njëkohësisht më përgatit një banesë sepse, në saje të lutjeve tuaja, shpresoj se do t'ju dhurohem.

Përsëndetjet e fundit

²³Të bën të fala Epafra, i burgosuri, bashkë me mua në Krishtin Jezus, ²⁴Marku, Aristarku, Dema Luka, bashkëpunëtorët e mi.

²⁵Hiri i Zotit tonë Jezu Krishtit qoftë me shpirtin tuaj!

KOMENTARI

1. **Hyrje.** Flm 1-3.

1. Në ndryshim nga termi më i zakonshëm, “apostull”, përcaktimi i Palit për veten e tij si i burgosur për Jezu Krishtin (krh. v. 13) ka lidhje të drejtpërdrejtë me temën e letrës (shih në Kol 4,18). 2,3 Adresuesi nuk ishte vetëm kjo familje e krishterë, por kisha në shtëpinë e tyre. Ishte e zakonshme, dhe nganjëherë e nevojshme, që kishat lokale të mblidheshin në shtëpinë e një prej anëtarëve (krh. Vap 18, 7).

II **Falënderimet.** Flm 4-7.

4,5 Në lutjet e Palit përmendja e Filemonit gjithnjë solli në buzët e apostullit një fjalë falënderimi. Filimoni karakterizohej nga dashuria dhe besimi: këto qëndrime ishin drejtuar kryesisht ndaj Krishtit, por gjetën funksionimin e tyre në kishë.

6,7 Për të qenë efektiv, komunikimi ose ndarja e besimi duhet të jetë në njohuri (gr. *epignosis*; shih tek Kol 1: 9; 2: 1-3); d.m.th., një besimtar duhet të ketë perceptimin e duhur të së mirës që ka në Krishtin. Shërbesa e Filemonit ishte energjike nga kuptimi i tij i dashurisë dhe së vërtetës së krishterë. Pali gëzohet për këtë dhe dëshiron që ky motivim të ndikojë në qëndrimin e Filimonit ndaj skllavit të tij të arratisur. Zorrët (gr. *splachna*; krh. v. 12,20). Ndjenjat më të thella, “vetvetja”.

III **Apeli i Palit për Onezimin.** Flm 8-21.

8,9 Pali përmbahet nga thirrja e autoritetit apostolik për të urdhëruar Filemonin të bëjë gjënë e përshtatshme, d.m.th., e duhura. Përkundrazi, ai i bën thirrje mikut të tij të dashuruar, si ai që ka arsye për t’u dëgjuar: ai është Pali, “ambasador” (gr. *presbytes*) dhe tani një i burgosur për Jezun Krishtin. Megjithëse *presbytes* do të thotë burrë në moshë të rreptë ose të moshuar, këtu drejtshkrimi dhe kuptimi i variantit është ndoshta i saktë (krh. Efes. 6,20). Është e pasigurt nëse apostulli po bën dallimin midis autoritetit apostolik dhe llojit të autoritetit të ushtruar nga udhëheqësit e tjerë të krishterë. Në çdo rast, ai ilustron mënyrën më efektive se si mund të funksionojë udhëheqja e vërtetë e krishterë.

10,11. Si diku tjetër (I Kor 4,15; krh. Gal 4,19) Pali i referohet të kthyerit në besim si i lindur prej tij. Megjithëse ishte një skllav në një familje të krishterë, me sa duket Onezimi nuk e përqafoi besimin e krishterë derisa si i arratisur ai u vu nën ndikimin e Palit. Si i krishterë, Onezimi, d.m.th., i dobishëm (një emër jo i rrallë për një skllav në atë kohë dhe rajon), i cili më parë ishte i padobishëm, tani jetoi deri në emrin e tij. John Knox spekulon se Pali mund t’i ketë dhënë emrin “Onesimus” skllavit në kthimin e tij në besim (krh. Isa 62: 2; Zan 17: 5,15; 32:28; Veprat 13: 9). Zakon i dhënies së një emri të ri në kthimin në fe ekziston midis të krishterëve në kulturat jo-kristiane sot.

12. Folja e përkthyer e dërguar përsëri mund të ketë kuptimin teknik gjyqësor të “për të referuar një çështje”, d.m.th., Për të lejuar vetë Filemonin të gjykojë në çështjen e lirisë së Onezimit (krh. Lk 23, 7,11; Vap 25,21). Por kuptimi i zakonshëm është më i mundshëm këtu. Paul e barazon dërgimin e skllavit me dërgimin e zemrës sime.

13,14. Onezimi kishte qenë një ndihmë mjaft të madhe për Palin në lidhjet ose burgosjet e tij për ungjillin. Apostulli dëshironte të ruante shërbimet e tij të shërbimeve të cilat Filimoni do t’i kishte miratuar me kënaqësi. Por Pali, duke qenë i ndjeshëm ndaj etikës së situatës, refuzoi të supozonte dashurinë e Filimonit. Ai dëshironte që shoku i tij të vendoste vetë dhe të veprojë me dëshirë, pa u manipuluar ose detyruar në një cep. Kur një njeri konvikton ndonjë ‘shërbim të krishterë’ sepse qëllimet e kanë bërë të vështirë për të që të thotë jo, shërbimi i tij nuk është vërtet i krishterë. A e liroi Filemoni Onezimin dhe e dërgoi përsëri te Pali? A u bë ish-skllavi shërbëtor dhe, më vonë, peshkop i kishës në Efes (krh. *Letra e Ignatit drejtuar Efesianëve*,

III Ndërsa këtyre pyetjeve nuk mund t'u jepet asnjë përgjigje e sigurt, supozimi i ngritur prej tyre është tërheqës.

15,16. Një humbje e parëndësishme rezultoi në një fitim të pamatshëm.. Termi të kujton parashikimin për skllavëri vullnetare në Dal 21: 6 (krhs. Lev 25:46). Por, marrëdhënia nuk do të shihet më nga pikëpamja e zotit dhe e shërbëtorit. Të jesh i krishterë do të thotë të jesh vëlla me besimtarët e tjerë. Dhe ky është faktori përcaktues në të gjitha marrëdhëniet e tjera njerëzore, qofshin ato në mish, rrafsh natyror, apo në Zotin. Në rrafshin shpirtëror, në sferën e 'epokës së re'. Megjithatë, marrëdhëniet në të dy sferët duhet të kryhen njëkohësisht. Filimoni ishte vëlla dhe zotëri; Onezimi ishte vëlla dhe skllav. Marrëdhënie të tilla të dyfishta krijuan probleme të vështira brenda kishës së hershme. Dhe probleme të tilla ende i ndërlikojnë marrëdhëniet ekonomike dhe shoqërore të të krishterëve sot (I Tim 6, 2; shih në Kol 3,11).

17. Pasi tregoi historinë dhe duke ritheksuar butësisht disa parime të krishtere, Pali tani bën një thirrje të drejtpërdrejtë: "Merrni Onezimin siç do ta donit vetë [krh. Mt 25,40; Vap 9,41; për hirin tuaj do ta mbaja në vend [Flm 131, por përkundrazi, unë po ta dërgoj tek ti në vend të tim ". Jo vetëm një bashkëkrishter, por edhe një me të cilin ishin ndarë shumë përvoja.

18,19. Pali nuk përmend veprën e vërtetë të Onezimit, por duket se ka qenë më shumë sesa thjesht arratisje. Oferta e Palit për të shlyer sugjeron që një humbje monetare ishte përfshirë përmes vjedhjeve, përvetësimeve ose ndoshta thjesht trajtimit të pakujdesshëm të fondeve. Me sa duket Filemoni ishte gjithashtu kthyer në fe falë apostullit. Kjo kujtesë e butë u krijua për të zbratur çdo kërkesë për 'drejtësi dhe për t'i sjellë Filemonin dhe Onezimin më afër; ata kishin të njëjtin Atë shpirtëror.

20,21. Duke treguar dashuri të krishterë ndaj Onezimit, Filimoni do të freskohej dhe do t'i sillte gëzim vetë Palit. Mbi këtë shënim, apostulli mbështet apelin e tij në besimin e një përgjigjeje të mirë. Më shumë sesa them. Kjo mund t'i referohet (1) dhënies së lirisë së Onezimit ose (2) kthimit të tij te Pali (krh. v. 13,14).

IV. **Përfundim** Flm 22-25.

22. Besimi i Palit se ai do të rikthehet i dhënë me qira nga ky burgim i bën jehonë fjalës së tij në Fil 1, 25-26. *Përmes lutjeve tuaja*. Vlen të përmendet se apostulli që këmbëngul më shumë për sovranitetin e Zotit (krh. Gal 1, 15-16; Rom 8,29) është po aq i bindur se Zoti i përmbush qëllimet e Tij përmes veglave njerëzore. Apostulli nuk kërkon lutje; ai e merr për të mirëqenë se "partneri" i tij (Flm 17) e kujton atë në lutjet e tij. 23,24. Shih tek Kol 4: 14-14,15-17.

25. Shpirti juaj (gr. *hemon*) (krh. Gal 6,18; II Tim 4,22). Aludimi në shumës është për të gjithë grupin e përfshirë në përshëndetje (v. 1,2). Shpirti duket të jetë një term për të gjithë njeriun, në statusin ose pikëpamjen e tij të epokës së re (krh. 1 Pjet. 6; 11 Kor 2,13; 7, 5; 1 Kor. 2, 11-16).